

Správkařovo varování

Ostravské divadlo Petra Bezruče zahájilo novou, tentokrát „něžně krutou a krutě něžnou“ sezonu světovou premiérou dramatisace románu Bernarda Malamuda Správkař. Režisér inscenace Martin Františák využil zdařilé úpravy Arnošta Goldflama, která vznikla přímo pro ostravskou scénu. Goldflamovi se do ní podařilo citlivě vtěsnat nejen všechny zásadní události i motivy poutavého příběhu, ale zároveň děj dostatečně dramaticky vygradoval do tvaru vhodného k realizaci na jevišti.

Sylvie Krupanská, Dušan Urban a Tomáš Dastlík v inscenaci Správkař FOTO TOMÁŠ RUTA

Martin Františák se zde po úspěšném nastudování dramatisace Rothova Joba již podruhé obrací k židovské tematice a na osudu člověka, který v touze po práci a štěstí opouští svou rodinu i náboženskou tradici, zachycuje nadčasový příběh jeho nezlomnosti. Správkař Jakov Bok si na začátku symbolicky oholí vousy a vydává se z rodného města na dlouhou cestu do Kyjeva. Zde si však pod tlakem všudypřítomných antisemitských nálad raději udržuje od ostatních neustálý odstup a je tak donucen k symbolickému vnitřnímu vyhnanství. Když je pak jednoho dne obviněn z rituální vraždy ruského chlapce, stává se jako Žid hlavním podezřelým a končí ve vězení. Ona židovská vykořeněnost zde ovšem přerůstá v mnohem silnější téma individuálního boje člověka za rovnoprávnost a obhajobu vlastních názorů. Svoboda je ve vězení Bokovi nabízena mnohokrát, ovšem jen pod nátlakem a výměnou za přiznání viny. Hrdina ji však odmítá, neboť to vnímá jako zradu vlastního národa, na kterou není ochoten přistoupit. Aby uchránil ostatní, raději volí utrpení, což ho zároveň vnitřně posiluje.

Právě motivy, jako je cílená a až absurdní manipulace s člověkem a jeho svobodou či potřeba ho ponižovat, pak inscenace připomene zejména Mikuláškovu adaptaci Orwellova románu 1984. K té také – aspoň částečně – odkazuje náznaková variabilní scéna Marka Cpina. Podlaha je pokryta mramorovaným béžovým linoleem a jeviště rámuje dvě stěny, vybudované z hnědých krabicových kartonů, které rovněž kryjí zadní plán. Bočnicemi lze pohybovat a prostor tak různě variovat. Několikrát tak vznikne přiblížením

stěn úzká ulička, která symbolizuje Jakovovy pocity ohrožení či nesvobody. Tvůrci si vystačí jen s řadou podél zadní zdi umístěných dřevěných lavic a několika dalšími kusy nábytku či drobných rekvizit. Pomocí nich a také důmyslným zapojením světla dokáží vykouzlit důvěryhodnou atmosféru kyjevského koloritu. Jednoduchým, ale sugestivně působícím nápadem je využití klasické dvoukřídle plechové šatní skříně, která evokuje samotku, do níž je Jakov ve vězení dva a půl roku zavírán.

Zásadní podíl na úspěchu inscenace mají také herci. Titulní roli Františák svěřil Dušanovi Urbanovi, který po svém příchodu k Bezručům poměrně dlouhou dobu čekal na zásadnější hereckou příležitost. Svému Jakovu Bokovi Urban dokázal vtisknout tvář křehké, skromné a zároveň velmi silné osobnosti. Na jedné straně volí velmi úsporná gesta a soustředí se na precizní, přesně dávkovanou až šeptavou mluvu, aby pak z daného tichého výrazu přešel v odhodlanou prezentaci svých názorů, které nehodlá zradit, a hájí tak čest nejen svou, ale celého židovského národa. Přesto svým výkonem zmírňuje výraznější expresivitu režijního pojetí, která směřuje inscenaci až k drastičnosti. Bokovým protivníkem je ruský antisemita – zákeřný žalobce Grubešov, kterého ztvárnil typově velmi dobře obsazený Tomáš Dastlík. Jeho kreace pojme bravurně zvládnuté opilecké scény i promyšlené výstupy při procesu s Bokem. Zajímavě je pojata role vyšetřujícího soudce Bibikova (Ondřej Brett) coby sympatické postavy, ve které Bok nachází spřízněnou duši díky jejich společné lásce k filosofovi Spinozovi, jehož myšlenky o vnitřní svobodě vězně výrazně posilují. Za zmínku stojí i výkon hostujícího Miroslava Kudely, který na jevišti ztvárnil hned několik židovských postav, nebo Sylvie Krupanské coby Zinajdy Grubešové – pajdavé žalobcovy dcery, která se podobně jako její otec dokonale promění z odmítané postižené dívky do role zlé ženy toužící po pomstě.

Jak bývá Františákovým zvykem, i zde zapojil pro zdůraznění autentičnosti do inscenace několik neherců. Ti se ovšem od ochotnické polohy v předcházejících titulech již herecky zdatně „posunuli“, takže neodvádějí pozornost a neruší celkovou atmosféru. Režisér herce důsledně vede tak, aby dokázali opanovat prostor a střídali umírněné herectví s expresivními výstupy. Sugestivně pak působí zejména cyklicky se vracějící scény Bokova mučení ve vězení. Místy ovšem režijní postupy připomenou výrazný rukopis Jana Mikuláška, zejména při práci s hudbou (Nikos Engonidis vybral náladotvorné úryvky s židovskými motivy, ale i skladby víceméně současné – např. píseň Johnyho Cashe a další), až filmovými střihy ve střídání jednotlivých scén či využitím projekce (hostující Ondřej Malý promlouvá ze záznamu jako car).

Židovský národ v minulosti prošel řadou utrpení, z nichž jsme se bohužel nepoučili. K příběhu Jakova Boka najdeme i dnes kolem sebe řadu paralel. Ostravský Správkař je tak bohužel – nejen díky otevřenému závěru, v němž Jakov přímo oslovuje diváky a apeluje na jejich svědomí – varováním před potřebou člověka ponižovat druhého na základě příslušnosti k minoritě či jiné rase.

Divadlo Petra Bezruče Ostrava – Bernard Malamud: Správkař. Dramatizace Arnošt Goldflam. Režie Martin Františák, výprava Marek Čpin, hudba Nikos Engonidis, choreografie Zoja Mikotová, dramaturgie Petr Maška. Světová premiéra 21. září 2012.

Autor: Pavla Bergmannová

Publikováno: 16. října 2012, divadelni-noviny.cz